

УДК 070:[621.396+621.397.13](73)
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/38>

Косюк О. М.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

МЕДІАЦІЯ АФГАНСЬКИХ ПОДІЙ ПІСЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЖИМУ ТАЛІБАНУ (2021–2021) ЯК ПРОДОВЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ ЛІТОПИСАННЯ

У статті доведено, що в структурі сучасного інформаційного простору найменш досліджені ЗМІ країн – гарячих точок планети, теперішніх і «вічних», як-от – Афганістан, що періодично «розривався на шматки», потрапляючи до складу Індії, Пакистану, Таджикистану, Узбекистану та ін., і вимушено ставав колонією британської, радянської, американської імперії. З'ясовано, що відсутність наукових напрацювань залежить не тільки від небезпек, які чатували дослідників в епоху рукописів, книг, газет (адже потрібно було отримати фізичний доступ до тамтешніх бібліотек та інших банків даних), а й від специфіки творення та зберігання інформації: із найсивіших часів пошук, фіксування та поширення новин залежали від віросповідання й політичної заангажованості автора та його засобу комунікації. Як вислід – кожен наступний режим починав правління із того, що обмежував права літописців, істориків, журналістів і – знищував усі засоби комунікації. А ті, що створювались, ставали жертвами наступного режиму.

У публікації засвідчено, що не дав надії на перспективи наукових досліджень і крайній (з погляду вічності, вочевидь, не останній) прихід до влади ісламістського угруповання «Талібан» (2021 р.), яке буквально у перші дні правління анулювало функціональні ЗМІ та розпочало репресії в середовищі журналістів й правозахисників. З'ясовано, що втручання міжнародних спільнот: миротворчих сил Організації Об'єднаних Націй, Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), правозахисників від «Журналістів без кордонів» тощо не спрацювало. Усе знецінили закони шаріату (вітаїстичний кодекс мусульман сунітського спрямування).

У публікації визначено, що афганські мас-медіа не дадуть правдивої інформації про внутрішні пекучі події, і вирішено скористатися даними світових ЗМІ, які, вочевидь, мають власних кореспондентів на території Ісламського Емірату, й таким чином відтворити усе, що сталося в Афганістані у проміжок часу від приходу талібів – до початку їх визнання (серпень-вересень 2021 р.). У публікації використано лиш ту інформацію, на яку активно покликалися якісні мас-медіа, й відразу припущено, що і ким у майбутньому може фальсифікуватися.

Результати дослідження сконстатовано не вельми обнадійливо: пальму першості отримали повідомлення Reuters, Hurriyet, Weltam Sonntag, DW, AFP, RHIPTO, CNN, Al Jazeera про мало не щоденні теракти, застосування смертної кари, упослідження жінок. До збройних конфліктів наче долучилася природа у формі смертоносних буревіїв та повеней. Доведено: реальність виявилася набагато жахливішою за необроблені народні легенди і казки.

Ключові слова: медіа, війна, інформація, історія, Афганістан, достовірність, традиція.

Постановка проблеми. Ретранслявання інформації крізь призму ЗМІ повертає нас до традицій літописання, які вже стали предметом нескінченних дискусій: вчені вважають – літописам довіряти марно, адже їх автори, як правило, були придворними ідеологами й працювали на створення позитивного іміджу нововладця та його оточення. Тому з часом виявляється, що минуле стародавньої Русі, Іспанії, Франції не постає адекватно зі сторінок пісень про Ігоря, Сіда, Роланда, лицарів короля Артура та ін [5]. Навіть «Повість временних літ», що має декількох авторів, інформації все одно не

збалансовує, й залишає більше запитань, аніж відповідей.

Щодо літописів Сходу, то вони взагалі напівміфічні. Найповніша (чудом збережена) бібліотека Ашшурбаніпала та її ключова знахідка – поема про Гільгамеша [2] (що певною мірою проєктує Біблію) не дають більш-менш точних даних про витоки цивілізації. Накладаючись на окремі ментальності, історія поетизується, метафоризується й стає «збіркою» мандрівних мотивів з романтичними темами подвигів та кохання, як-от у найбільш популярній на східних теренах історії Меджнуна і Лейли [1]. У сховищах колонізато-

рів (котрі переважно – західні) культурна думка підневільних народів взагалі перетворюється на анекдотичний додаток «переплутаних історій» (за Едвардом Саїдом [4]).

Аналіз досліджень. Зі східних терен найменш дослідженими вважаються афганські. І хоча у сховищах збереглися й дійшли до нас деякі рукописні пам'ятки, проаналізовані Собіром Мерзоевим [3], зокрема – історичні пісні «чарбайти», полемічна література, навіть – історія (в інтепретації Ахунда Дарвези), усі ці витвори людської думки й оригінальної творчості надзвичайно заідеологізовані, політично й релігійно. Те саме стосується й найдавнішої преси, яку частково дослідив Езатуллах Хусейні [6], особливо тієї, що пов'язана з режимом Талібану, вірніше – з його приходом, після якого зникли чи «переселялися» в інші країни усі мас-медіа. Навіть «врятована» журналістика в діаспорах виявилася оманною, адже започатковували й творили її втікачі – політики-опозиціонери, котрі ставили за мету оприлюднити політичні програми й стратегії партій, а не збалансувати інформацію й показати світові реальний Афганістан. Як вислід – в усі часи після винайдення друкарства доречніше було покликатися на дані світових інформаційних агенцій та акредитованих в Афганістані журналістів, котрі й ставали «арбітрами» в інформаційних мілітарних «іграх». З метою відтворення крайніх подій, пов'язаних з приходом до влади в Афганістані угруповання «Талібан», так вчинимо і ми.

Виклад основного матеріалу. Отже, аби вивчити якість висвітлення збройного конфлікту, який уможливив прихід до влади угруповання «Талібан», ми провели аналіз наслідків роботи журналістів у світових мас-медіа. Для зручності будемо розгортати історію як нарис, вказуючи у дужках ЗМІ, повідомленням якого скористалося найбільше засобів масової інформації (звісно, поширюючи матеріал із маркуванням першоджерела). Так ми наче хронологічно відновимо події, точність яких, чесно кажучи, могли б підтвердити лиш незалежні афганські медійники, котрі якраз і стали найпершими жертвами нового режиму. Тому покладатимемось на авторитет першоджерел, підтверджений користувачами якісного продукту.

У травні 2021 року США й НАТО почали офіційне виведення військ з Афганістану, а Кабул посилив безпеку в очікуванні «відповіді» Талібану. Вона не забарилася: вже у червні представники радикального ісламського руху заявили, що взяли під контроль 85% території країни. Однак внутрішні офіційні джерела через соціальні

мережі спростували інформацію. 23 липня, аби допомогти опозиційним силам, за повідомленням адміністрації американського президента, відбулася серія авіударів по військових позиціях Талібану, ініційована США. Починаючи з 6 серпня, таліби послідовно захоплювали адміністративні центри: спершу місто Зарандж (на кордоні між Афганістаном та Іраном), далі – Сарі Пул і Саманган, 11 серпня – Файзабад, Герат та Кандагар, потім – стратегічний пункт Газні на південному сході країни. 14 серпня (коли бої тривали вже понад тиждень) взяли під контроль Гільменд Лашкаргах і Пула-Алам – адміністративний центр провінції Логар. Того ж дня екстремісти захопили північно-західний населений пункт Балх-Мазарі-Шаріф, четверте за обсягами та значенням місто Афганістану. 15 серпня окупували п'яте за величиною – місто Джалалабад й поселення Торкхам (без бою). Тим часом Reuters повідомляло, що таліби наказують своїм повстанцям утриматись від насильств у столиці, а також закликають забезпечити прохід тим, хто вирішив залишити країну (за даними AR, це можна було зробити лишень з аеропорту Кабула). Al Arabiya повідомила, що між південними й північними околицями сталися сутички, очолювані опозиційними силами, а біля банківських установ гуртуються охочі зняти заощадження. В.о. міністра внутрішніх справ Абдулла Саттар Мірзакавал у власному відеозверненні заявив, що передача влади терористам Талібану відбудеться мирним шляхом, а урядові збройні сили слідкуватимуть за безпекою (офіційну інформацію підтвердив місцевий медіа-конгломерат «Tolo News»). Регіональні й іноземні ЗМІ (Україна, Росія, США та ін.) констатували, що таліби захопили всі афганські прикордонні переходи, а також аеропорт Баграм і в'язницю на околиці Кабула (звільнивши більше 5000 злочинців). Al Arabiya повідомила про початок перемовин стосовно мирної передачі влади між внутрішніми опозиційними силами у президентському палаці. Джерела Al Arabiya також оголосили, що лідер Афганістану Ашраф Гані йде у відставку. Розпочалася масова евакуація співробітників посольств. Тоді ж Рада національного примирення Афганістану заявила, що президент Ашраф Гані залишив країну. Офіційний сайт посольства США повідомив про пожежу та обстріл в аеропорту Кабула. Паралельно Reuters, з посиланням на представника НАТО, надало інформацію, що усі комерційні рейси зі столичного аеропорту припинено, однак, як виключення, дозволено обслуговувати військову авіацію.

Таліби оголосити створення Ісламського емірату Афганістан з президентським палацом у Кабулі (Associated Press). А прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон закликав міжнародне співтовариство не визнавати новоявлений уряд. Він заявив про необхідність вироблення спільної позиції щодо зміни влади (Sky News). Тоді ж Al-Jazeera повідомила – біля окупованого президентського палацу та посольства США у Кабулі прогрімилі вибухи. «Евакуйований» президент Ашраф Гані постскіптом пояснив електорату через соцмережу Facebook, що відбувається і чому він вирішив залишити державу.

Тим часом Міністерство закордонних справ України оприлюднило наказ про евакуацію українських громадян з Кабула, що запланована на 16 серпня, й порадило переселенцям, в разі чого, звертатися до Посольства України в Таджикистані. «У правічному хаосі», незважаючи на відсутність транспорту, тисячі афганців прагнули виїхати. За даними BBC, американські військові здійснили попереджувальні постріли в аеропорту: аби перешкодити намірам тисячі потенційних емігрантів штурмувати злітно-посадкову смугу. У неділю, 15 серпня, навіть комерційні вільоти раптово скасовано. У соцмережах ширилися знімки закривавлених трупів, що випали з переповнених літаків. 17 серпня міністр закордонних справ ЄС Жозеф Боррель ініціював проведення позачергової зустрічі міністрів закордонних справ ЄС, а очільник МЗС України Дмитро Кулеба вкотре закликав співвітчизників, які мешкали в Афганістані, повідомляти про місцезнаходження в посольства Таджикистану й Пакистану.

Міжнародний комітет Червоного Хреста заявив, що не планує скорочувати свою присутність на «землі об'єднаних племен» після останніх подій. До коментарів аудіавізуально приєдналася канцлер Німеччини Ангела Меркель. На її думку, розвиток ситуації в Афганістані жахливий для автентичної нації, а міжнародна військова місія, стала «справжнім розчаруванням». Рада Безпеки ООН закликала до негайного припинення бойових дій і насильства. Радикальний ісламістський рух натомість оголосив загальну амністію для місцевих посадовців й запросив їх повернутися до роботи (AFP). На той час, за інформацією BBC, у Кабулі залишалось усього три посольства – Росії, Китаю та Пакистану (Індонезія зберегла невелике дипломатичне представництво). Facebook почав блокувати контент, пов'язаний з екстремістським рухом Талібан (бо мало не увесь світ назвав його терористичною організацією). Марк Цукерберг

створив для цього спеціальну групу експертів, які моніторили й закривали підозрілі пости. Туреччина розпочала будівництво стіни вздовж кордону з Іраном, щоб запобігти новому напливу біженців (AFP). Для цього звели 5-кілометрову ділянку, але у планах – 295-кілометрова.

«Чинний» віце-президент Афганістану Амрулла Салех у відеозверненні оголосив себе в.о. президента й закликав народ чинити опір терористам Талібану. А тим часом Міністр закордонних справ ЄС Жозеф Боррель вів переговори з радикальним ісламістським рухом, хоч на пресконференції після зустрічі міністрів закордонних справ ЄС, оголосив, що ці переговори не означатимуть, що ЄС визнає новий уряд. Він також акцентував, що надання міжнародної гуманітарної допомоги Афганістану у будь-якому випадку варто продовжувати й навіть збільшити, однак звзитися до меж підтримки прав людини. Понад 2200 дипломатів та цивільних осіб на той час вже евакуювалися військовими рейсами (Reuters). За даними The Washington Post, з посиланням на офіційні джерела, 16 серпня адміністрація Джо Байдена заморозила резерви уряду Афганістану на банківських рахунках США: угруповання «Талібан» не могло отримати доступ до мільярдів доларів. Однак, згідно з національним опитуванням, оцінка президента США все одно впала до 46 відсотків після того, як американські війська залишили Афганістан й до влади прийшли екстремісти.

На відміну від інших країн, Уганда оголосила, що на прохання уряду США тимчасово впустить 2000 афганських біженців (CNN). Велика Британія також запланувала прийняти приблизно 20 000 за п'ять років (згідно з новим планом переселення). Під час телефонної розмови президент США і прем'єр-міністр Великої Британії домовилися про віртуальну зустріч лідерів G7 наступного тижня для обговорення спільної стратегії щодо розвитку подій. У цей час, як повідомила Al Jazeera, у провінції Нангархар міста Джалалабад таліби обстріляли демонстрантів під час мирного мітингу на підтримку національного прапора – щонайменше двоє людей загинули, 12 отримали поранення. Один з командирів бойовиків Талібану Анас Хаккані зустрівся з колишнім президентом Афганістану Хамідом Карзаєм (BBC). 18 серпня військово-транспортний літак Іл-76МД 25-ї бригади транспортної авіації Повітряних сил ЗСУ вилетів із військового сектору аеропорту «Бориспіль» до Кабула із завданням евакуації громадян України та іноземців. Президент Ашраф

Гані, який свого часу виїхав з Афганістану, на той час уже перебував в Об'єднаних Арабських Еміратах але, незважаючи на втечу, не оголошував про відставку. Президент США заявив в інтерв'ю ABC News, що американські військові залишаться в Афганістані після 31 серпня, якщо Вашингтон не встигне евакуювати усіх своїх громадян (тоді в Афганістані їх проживало від 10 000 до 15 000). Байден додав, що від 50 000 до 65 000 афганців та їхніх сімей також прагнуть бути негайно евакуйованими. Натомість президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган заявив через *Hurriyet*, що Анкара готова співпрацювати з екстремістами, які захопили владу в Афганістані, а Міжнародний валютний фонд припинив доступ до коштів МВФ у захопленій країні (*Reuters*) – заборона охопила близько 440 мільйонів доларів валютних резервів. Канцлер Німеччини Ангела Меркель і президент США Джозеф Байден під час телефонної розмови обговорили майбутню співпрацю між Бундесвером й американськими військовими і домовилися про «тісну співпрацю» (*DW*).

Тоді ж режим Талібану відсвяткував створення Ісламського емірату Афганістан, приурочивши це до 102-ї річниці незалежності від Британської імперії. За словами речника Талібану Забіхулі Муджахіда (*Twitter*), Ісламський емірат планує налагодити хороші дипломатичні й торговельні відносини з усіма країнами світу. Однак «паралельно», згідно зі звітом Норвезького центру глобального аналізу (*RHPTO*), таліби почали вносити у чорний список людей, які займали ключові посади в колишньому уряді або співпрацювали зі Сполученими Штатами та іншими членами НАТО. Генеральний директор ЮНЕСКО Одрі Азуль закликав зберегти хоч культурну спадщину Афганістану й захистити її від чергового знищення та пограбувань.

Соціальна мережа Facebook тимчасово приховала списки друзів користувачів з Афганістану, щоб захиститися від критики й переслідувань з боку Талібану. Про це повідомив глава департаменту політики безпеки Facebook Натаніель Глейхер. Верховний комісар ООН з прав людини Мішель Бачелет заявила, що отримала докази злочинів талібів, включаючи страти цивільних. Окрім масових вбивств, ООН акцентувала критичні обмеження для жінок. Австралія, США та Великобританія попередили своїх громадян про високий ризик терористичного нападу. Радили усім негайно залишити зону аеропорту та чекати подальших інструкцій у безпечному місці (щонайменше 13 людей справді загинули тоді у резуль-

таті двох вибухів). Речник Пентагону заявив, що теракт в аеропорту забрав життя багатьох мирних громадян США й став результатом «масштабного нападу»).

Щонайменше 60 людей отримали поранення після повторних терактів у Кабулі. В своєму зверненні до нації президент США пообіцяв, що, незважаючи на терористичні акти, він завершить евакуацію громадян США та помститься за смерть 13 американських солдатів. За словами Байдена, відповідальність за напад понесуть прихильники угруповання «Ісламська держава» (хоча тоді ще не було жодних доказів такої «співпраці» з талібами). Майже всі світові бренди повідомили, що після наступної серії вибухів в аеропорту загинуло понад 100 людей, серед яких 90 афганців і, щонайменше, 13 американських військових. Ще 18 солдатів отримали поранення. Згодом кількість загиблих досягла 110 осіб (*Al Jazeera*).

Комітет з оборони британського парламенту оголосив про намір розслідувати причетність королівства до війни в Афганістані за останні 20 років (*SkyNews*). Заплановано ретельно дослідити розвиток британської військової місії, включаючи й те, що королівство було «змушене вчасно вийти» з війни, «продиктованої» Вашингтоном. Натомість речник міністерства охорони здоров'я Афганістану повідомив, що кількість загиблих від останнього теракту уже зросла вдвічі – до 170 (і це в основному цивільні). Пізніше число зросло до 200. Сполучені Штати евакуювали більше 35 дітей-сиріт – повідомило ABC News з покликанням на представника Міністерства охорони здоров'я та соціальних служб США (*NHS*). У відповідь на теракти Сполучені Штати завдали ракетного удару по об'єкту ІДІЛ в афганській провінції Нангахар – знищили одного з бойовиків, котрий планував атаку на аеропорт Кабула – повідомило *Reuters*, з посиланням на Центральне командування США. У результаті авіаудару БПЛА, який намагався знищити терориста-смертника, загинуло дев'ять членів однієї сім'ї, серед яких шестеро дітей (*CNN*). Речник Талібану Сухаїл Шахін повідомив *Franceinter*, що екстремісти відхилили пропозицію створити «зону безпеки» для продовження гуманітарних операцій (напередодні Франція та Велика Британія на спеціальній сесії Ради Безпеки ООН виступили з ініціативою представити проєкт резолюції про створення «зони безпеки» у Кабулі). США та їхні союзники пообіцяли завершити тотальну евакуацію до вівторка, 31 серпня. За даними офіційних сайтів політиків, за цей час із Кабула було депортовано понад

114 000 людей. Пентагон підтвердив – усі американські війська залишили Афганістан. А начальник Центрального командування США Кеннет Маккензі заявив: «Майже 20-річна місія, яка розпочалася в Афганістані невдовзі після 11 вересня 2001 року, закінчилася» (CNN). Тим часом Організація Об'єднаних Націй і Рада Безпеки прийняли резолюцію щодо Талібану. Вони вимагали від екстремістів дозволити охочим афганцям безперешкодно виїхати з країни (за документ проголосували 13 членів Ради Безпеки, Росія й Китай утрималися). Президент Байден звернувся до нації з промовою про закінчення 20-річної війни в Афганістані. Він ще раз пояснив, чому вирішили увести війська, але уточнив, що терористи «не закінчилися» (тоді в Афганістані, за його словами, усе ще перебувало близько 200 американців, багато з них мали подвійне громадянство).

Посол Індії в Катарі Діпак Міттал провів розмову з високопоставленим чиновником Талібану, що стало першим офіційним дипломатичним контактом з моменту зміни влади (Reuters). У Бґараті, до речі, вже давно переймалася зв'язками Талібану з Пакистаном. У МЗС Республіки Індії заявили, що учасники перемовин обговорили безпеку своїх громадян, які лишилися в Афганістані. Однак світова громадськість обурилася вже самим фактом переговорів. Хоча й міністр закордонних справ Німеччини Гайко Мас зауважував, що в ситуації з Афганістаном не всі зацікавлені боки повинні утримуватися від прямих контактів, тим паче, що Генеральний секретар ООН прогнозував ймовірну «гуманітарну катастрофу».

Як повідомляло ВВС, таліби тим часом продовжували внутрішні переговори щодо складу уряду, до якого не повинні були увійти ті, хто пропрацював там останні 20 років. Жінок планували допустити, але не на міністерські посади. За даними Hindustan Times, боротьбу за вплив у новому уряді очолили лідер союдної талібам організації Хаккані і мулла Мухаммад Якуб, син засновника Талібану мулли Омара. Талібан на той час (за домовленістю) контролював Кандагар, а Хаккані – Кабул.

Південна Африка раптом заявила, що не може впустити біженців з Афганістану (хоча багато інших африканських країн, зокрема Руанда та Уганда, вже прийняли на той час чимало втікачів й очікували легалізації переселення). Міністр закордонних справ Катару шейх Мохаммедбін Абдулрахман аль-Тані заявив, що його уряд веде переговори з талібами й працює з Туреччиною щодо технічної підтримки для продовження опе-

рацій в аеропорту Кабула. Управління гуманітарної авіації ООН (UNHAS) відновило польоти до Афганістану в рамках Всесвітньої продовольчої програми. Про це повідомив речник генсека ООН Стефан Дюжаррік. Тим більше, що моджахеди акцентували, наче вони дуже зацікавлені у торговій ініціативі Китаю й запроzentували глобальний інфраструктурний та гірничодобувний проект «Один пояс, один шлях», спрямований на зміцнення економічних та політичних контактів із десятками країн. За словами представника Талібану, комуністичний режим міг би модернізувати мідні копальні, зробивши Китай «квитком на ринки усього світу» для Афганістану. Уряд Німеччини теж виявив намір відновити платежі на розвиток збіднілої до критичної межі країни, якщо ісламістський рух «Талібан» виконає низку умов: сформує уряд, який складатиметься не тільки з Талібану, поважатиме права людини, зокрема – жінок, і припинить розвиток та поширення тероризму. Також акцентувалася необхідність діалогу з інших питань, зокрема – сприяння евакуації (Deutsche Welle).

Однак внутрішня політична система Афганістану усе ще формувалася. Як повідомило Reuters з посиланням на анонімні джерела, засновник Талібану та політичний лідер мулла Абдул Гані Барадар міг очолити новий уряд, але він належав до фракції поміркованих активістів – і це не всім подобалося. Тим часом таліби заявили, що захопили останню провінцію Афганістану (Panzer). Натомість члени Національного опозиційного фронту вкотре інформацію спростували: мовляв, напад талібів на Панджшир відкладено, оскільки підірвана дорога. Як вислід – бойовики не можуть дістатися до резиденції губернатора провінції.

8 вересня міністри закордонних справ G7 провели саміт. Запросили й Росію та Китай. Про це заявив міністр закордонних справ Японії Тошіміцу Мотегі (NHK). А папа Римський Франциск під час традиційної недільної проповіді на площі Святого Петра у Ватикані закликав країни світу прийняти біженців з Афганістану (Vatican News). Радикали тим часом розпочали активне впровадження «законів шаріату»: поділили навчання у навчальних закладах усіх рівнів освіти за статтю (заняття для дівчат мали закінчуватися на 5 хвилин раніше), заборонили жінкам з'являтися на публіці з відкритим обличчям та тілом... На півночі Афганістану усе ще тривали запеклі бої (CNN). Провінція Панджшир – стратегічно важливий гірський район, багатий на цінні мінеральні ресурси, станом на 5 вересня залишався єдиною

з 34 афганських провінцій, яких Талібан усе ще не контролював.

З мас-медіа видно, що на той час радикальний рух найбільше розраховував на дипломатичне визнання та фінансову підтримку Німеччини. Про це повідомив газеті *Welt am Sonntag* речник моджахедів Забіулла. Сподівалися також на співпрацю з ФРН у сфері охорони здоров'я, сільського господарства та освіти. І хоча таліби (дуже «невчасно») вбили представника Національного повстанського фронту журналіста Фахіма Дашто, канцлер Німеччини Ангела Меркель виступила за початок переговорів, бо вважала, що діалог потрібен хоча б для продовження евакуації (DW). Паралельно речники Талібану Сухаїл Шахін разом із муллою Абдула Гані Барадаром вийшли на контакт з Генеральним секретарем ООН з гуманітарних питань Мартіном Гріффітсом і заручилися перспективами гуманітарної допомоги (Reuters).

У цей час представники Талібану оголосили про перемогу й контроль над провінцією Панджшир (BBC), виклавши у соцмережі відео, на якому підняли прапор перед резиденцією губернатора провінції, й запросили представників багатьох країн відвідати церемонію з нагоди інавгурації нового уряду (ТАСС). Незважаючи на це, як повідомляло BBC, у Кабулі пройшла серія протестів і таліби робили попереджувальні постріли, щоб розігнати демонстрантів, які 7 вересня вийшли на вулиці і вимагали хоч якихось мінімальних прав для жінок. Управління ООН з координації гуманітарних питань стверджувало, що в Афганістані закінчуються продукти харчування та інші предмети першої необхідності – країна «вийшла» на межу голодної смерті (Reuters). В організації відзначили необхідність зібрати 600 мільйонів доларів для транспортування допомоги.

Таліби оголосили про формування тимчасового уряду на чолі з одним із його засновників муллою Мохаммадом Хасаном Ахундовим, а на його місце мав потрапити мул Барадар Забіулла Муджахід. Про це журналістам повідомив пресекретар Ісламського Емірату. Мула Якуб був призначений виконуючим обов'язки міністра оборони, а Мула Абдул Салам Ханафі – другим заступником. Посаду нового в. о. міністра внутрішніх справ запропонували Сараджуддіну Хаккані, який досі очолював групу бойовиків, відому як Мережа Хаккані (BBC).

Міністр закордонних справ Китаю Ван І констатував, що його країна надасть Афганістану близько 30 мільйонів доларів (200 мільйонів юанів) як екстрену допомогу, що включає поста-

чання ліків, вакцини від COVID-19 та продуктів харчування. Він додав – після врегулювання ситуації й виконання низки умов Пекін готовий допомогти Афганістану розвивати проєкти, які покращують життя громадян, і зробить усе можливе для мирної відбудови та економічного зростання країни. Підкреслювалось також: Міністерство закордонних справ Китаю готове співпрацювати і з низки інших питань, включаючи боротьбу з тероризмом та наркотрафіком. Однак Ахмадулла Васік, речник Комісії з культури Талібану, здійснив «контрудар», оголосивши, що тепер жінки в Афганістані не зможуть займатися спортом (The Guardian). Тоді ж експрезидента Афганістану Ашрафа Гані звинуватили у розкраданні. А той спростував звинувачення й принагідно вкотре попросив вибачення за втечу.

За даними Міністерства закордонних справ України, на той час в Афганістані ще перебували 159 наших громадян, які потребували евакуації. Про це на брифінгу повідомив міністр закордонних справ Дмитро Кулеба. І ось вперше після виведення американських військ з країни режим Талібану дозволив евакуацію іноземців. AP повідомило, що десятки репатріантів вже прилетіли з Кабула до Дохи міжнародним комерційним рейсом Qatar Airways. Представники радикального ісламістського руху підняли прапор над президентським палацом у столиці. Це «випадково» сталося саме у день, коли США та світ вшанували жертв терактів 11 вересня. Чорно-білий стяг підняв прем'єр-міністр Талібану Мохаммад Хасан Ахунд на честь офіційного початку роботи тимчасового уряду, що складався з 33 членів. Цей уряд на той час категорично відмовилася визнати Франція, оскільки члени руху, на думку французьких дипломатів, не дотримали своїх обіцянок. Про це заявив міністр закордонних справ Франції Жан-Ів Ле Дріан. Розпочалися також розмови про подібність конфліктів в Афганістані та Україні. Однак президент нашої держави Володимир Зеленський пояснював, що Україну в жодному разі не варто порівнювати з Афганістаном, враховуючи те, що вона воює з Росією більше семи років і українці вимушені самостійно зупиняти підступні атаки ворога (про повномасштабне вторгнення тоді ще не йшлося).

У контексті подій міністра закордонних справ Великобританії Домініка Рааба перевели на посаду міністра юстиції та віце-прем'єр-міністра через те, що він пішов у відпустку під час афганської війни. Міжнародний валютний фонд призупинив співпрацю з Афганістаном – до

нормалізації ситуації. МВФ апелював до гуманітарної кризи, яка сталася після приходу до влади ісламістів. Міністр закордонних справ Нідерландів Сігрід Керг оголосила про свою відставку, оскільки напередодні Палата представників проголосувала за недовіру уряду в організації евакуації з Афганістану (DW). Європарламент не визнав нового уряду Талібану. Мовляв, під час першого правління цього угруповання міністерство моралі контролювало суспільство, вводючи суворі релігійні табу. І зараз, за дослідженнями ЄС, нічого не змінилося. Усі тільки погіршується, зокрема уже понад 100 афганських журналістів звернулися до міжнародних спільнот, аби захистити свободу преси у країні. А таліби, не зважаючи ні на що, продовжували впровадження нововведень і пішли на крайнощі: наказали негайно звільнити від посад та професій усіх жінок. Виняток становили хіба ті, яких не можуть замінити особи протилежної статі: модельєри, прибиральниці, чорнороби...

Висновки і пропозиції. Отже, за фіксаціями світових ЗМІ можна детально відтворити процес зміни влади в Афганістані 2021 року та криваве повернення угруповання «Талібан». Однак уже видно, що можливі й спекуляції та викривлення, головню у повідомленнях Reuters, Hurriyet, Weltam Sonntag, DW, AFP, RHIPTO, CNN,

Al Jazeera про «підступні» переговорні ініціативи Індії, Катару, Туреччини, Німеччини, санкції соціальної мережі Facebook (введені супроти відтворення сцен насилля), внесення у чорний список людей, які займали ключові посади в колишньому уряді Афганістану, заява Пакистану про змову адміністрації США й угруповання «Талібан» тощо. Однак пальму першості в плані перекирвлень та акцентувань, безумовно, отримає інформаційна вибухівка CNN про авіаудар американського БПЛА, від якого загинуло шестеро афганських дітей (таліби подаватимуть це як страшний злочин, американці та європейці – як жахливу технічну помилку). В результаті у майбутньому ми отримаємо, щонайменше, дві історії Афганістану межі 2021-2022 р.р. (якщо взагалі не станеться «випадкового» збою й втрати електронних даних). Але, навіть у найгіршому випадку, інформація передаватиметься з уст в уста: стане легендою, потім міфом, і – на завершення – мандрівними сюжетами, приміром, індійсько-пакистанського, британського, радянського та американського циклів... Однак уже з певністю можна сказати, що афганські історія та сучасність усе ще чекають своїх незаангажованих дослідників, котрим, сподіваємося, стане у нагоді ось цей наш невеликий медіаексперимент.

Список літератури:

1. Гяджеві Нізамі. Лейла и Меджнун: поема / пер. Л. Первомайського. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2921>
2. Епос про Гільгамеша. URL: <https://buki.com.ua/blogs/epos-pro-hilhamesha-korotkyy-vyklad/>
3. Мирзоев Собир. Ранний этап просветительской литературы в Афганистане (первая треть XX века) : автореф. дис. ... док. филол. наук : 10.01.06 – литература Зарубежных стран Азии и Африки. Душанбе, 1994. 54 с.
4. Саїд Едвард. Культура й імперіалізм / пер. Ботанової Катерини, Цимбала Тараса. К. : Критика, 2007. 608 с.
5. Сен-Виктор П. де. Боги и люди / пер. М. Волошина. К. : МП «Муза», 1992. 336 с.
6. Хусейни Эзатуллах. Печать Афганистана в постмонархическую эпоху : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10 – Журналистика. Москва, 2012. 39 с.

Kosiuk O. M. MEDIATION OF AFGHAN EVENTS AFTER THE ESTABLISHMENT OF THE TALIBAN REGIME (2021-2021) AS A CONTINUATION OF CHRONICLE WRITING TRADITIONS

It is proved in the article that in the structure of the modern information space, the least researched are mass media of the countries in hot spots of the planet, present and “eternal”, such as Afghanistan, which was periodically “torn into pieces”, getting into the structure of India, Pakistan, Tajikistan, Uzbekistan, etc., and by force became a colony of the British, Soviet, and American empires. It was found out that the lack of scientific studies depends not only on the dangers awaiting researchers in the era of manuscripts, books, and newspapers (after all, it was necessary to get a physical access to local libraries and other data banks), but also on the specific features of creating and storing information: from the earliest times, the search, recording and dissemination of news depended on the religion and political commitment of authors and their means of communication. As a result, each successive regime began its rule by restricting the rights of chroniclers, historians, and journalists and destroying all means of communication. And those that were created became victims of the next regime.

The publication gives evidence that the recent (from the point of view of eternity, obviously not the last) coming to power of the Islamist group Taliban (2021) did not give hope for the prospects of scientific research because literally in the first days of the government they cancelled functional mass media and started repression among journalists and human rights defenders. The intervention of international communities, namely peacekeeping forces of the United Nations, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), human rights defenders from “Journalists without borders”, etc. did not work. It was determined that everything was devalued by Sharia law (the vitalist code of laws for the Sunni Islam Muslims).

It was identified that the Afghan mass media do not give true information about internal burning events, so it was decided to use the data of the world media, which apparently have their own correspondents on the territory of the Islamic Emirate, and thus reproduce everything that happened in Afghanistan in the period from the arrival of the Taliban before the beginning of their recognition (August-September 2021). In the article, only the information was used that high-quality mass media actively referred to, and it was immediately assumed what and by who may be falsified in the future.

The results of the study are not said to be very encouraging: new reports from Reuters, Hurriyet, Weltam Sonntag, DW, AFP, RHIPTO, CNN, Al Jazeera gained the garland, they were about almost daily terrorist attacks, the use of death penalty, and the abuse of women. Nature seems to have joined the armed conflicts in the form of deadly storms and floods. It was confirmed that the reality turned out to be much more terrible than unpolished folk legends and fairy tales.

Key words: *media, war, information, history, Afghanistan, authenticity, tradition.*